Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 38/2025 vp)

Arja Pesonen, ekonomisti, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painoarvon kasvattaminen ja laskentatavan täsmentäminen

- Rahoituksen kannustavuuden lisääminen on kannatettava asia
- Painoarvoa kasvatetaan esityksessä maltillisesti, mikä on välttämätöntä, sillä malli on uusi eikä sen toimivuudesta ole vielä tietoa
- Asetuksenantovaltuuden laajentaminen on hyvä asia ja mahdollistaa laskentatavan ja tavoitetasojen tarkemman määrittämisen.
- Asetuksen muutos edellyttää erillistä lausuntokierrosta ja toivottavasti se tapahtuu mahdollisimman pian.
- Muutoksella ei kasvateta valtionrahoitusta vaan vastaavat määräytymistekijöiden pienennykset ehdotetaan tehtäväksi tarveperusteiseen rahoitukseen ja asukasluvun mukaan määräytyvään rahoitukseen. Esitystä on muutettu lausuntopalautteen perusteella.

HYVIL

Palvelutarvekertoimien laskenta-aineistojen laadulliset ongelmat

- Palvelutarpeen perusteella määräytyy pääosa (~80 %) hyvinvointialueiden rahoituksesta perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla.
- On ilmennyt, että tietopohjana käytetty laskenta-aineisto on vähintäänkin osittain kärsinyt laadullisista ongelmista ja aineistojen korjaaminen sekä tietojen täydentäminen on johtanut merkittäviin palvelutarvekertoimien vuosimuutoksiin ja edelleen aluekohtaisiin rahoituksen muutoksiin.
- On välttämätöntä ensi tilassa varmentaa aineiston laatu ja mahdollistaa hyvinvointialueille läpinäkyvyys laskenta-aineistoihin. Tulisi asettaa tavoite siirtymisestä mahdollisimman ajantasaisen laskenta-aineiston käyttöön.
- Kun siirrytään käyttämään hyvinvointialueiden itsensä toimittamia tietoja aiempien kuntatietojen sijaan, on oletettavaa, että ajassa aineiston laatu paranee. Järjestelmän vakauden vuoksi laadullista parantamista tulee kuitenkin priorisoida.

HYVIL

Aluekohtaisien palvelutarvekertoimien laskentatavan muutos

- Hallituksen esityksessä ehdotetaan käytettäväksi kahden vuoden palvelutarvekertoimien keskiarvoja.
- Tarvekertoimien laskentaan vaikuttaa kuitenkin myös aluekohtainen asukasluvun kehitys ja ainakin jossain määrin palvelutarvekertoimen muutosta voi voimistaa samaan suuntaan kehittyvä asukasluvun muutos ja toisaalta asukasluvun muutos voi myös toimia päinvastaisesti.
- Vaihtoehtoisesti vuosimuutoksia voisi tasoittaa laskemalla tarvekertoimet esimerkiksi kahden vuoden aineistolla eri vuosien keskiarvojen käyttämisen sijaan.

HYVIL

Koko rahoitusjärjestelmän toimivuuden arviointi ja kehittäminen ensi sijaiseksi

- Hyvinvointialueet ja kokonaisuuteen liittyvä lainsäädäntö on uusi, joten on ymmärrettävää, että alkuvaiheessa on ilmennyt muutostarpeita myös koskien lakia hyvinvointialueiden rahoituksesta.
- Muutoksissa joudutaan painottamaan niiden yhteisvaikutuksia ja tasoittamaan aluekohtaisen rahoituksen vuosivaihteluja. Tämä on aluekohtaisen rahoituksen ennustettavuuden kannalta erittäin tärkeää mutta samalla periaate heikentää yksittäisen muutoksen tavoitteita ja perusteluja.
- Rahoitusjärjestelmää tulisi arvioida ja kehittää kokonaisuutena. Palvelutarpeeseen perustuvan ja alueiden olosuhteet huomioivan laskennallisen rahoituksen tosiasiallinen toteutuminen parantaisi myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen järjestämisvastuun seurannan toteutumista ja rahoituksen riittävyyden arviointia.

HYVIL

Esitetty väliaikainen muutos heikentää talouden hallinnan kannustimia

- Muutoksella vähennettäisiin vain Helsingin kaupungin rahoitusta. Sen perusteena on tiivistetysti, että kaupungin jälkikäteisrahoituksella tarkistettu valtionrahoitus kasvaa enemmän kuin sen toiminnan järjestämisestä aiheutuneet kustannukset ovat olleet tilinpäätöksissä 2023 ja 2024 ja rahoitus on siten riittävää.
- Jälkikäteisrahoitus on nimenomaisesti rahoituksen *kannustavuuden* vuoksi säädetty kohdennettavaksi samojen yleiskatteisen rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella ja osana eikä alueen oman kustannuskehityksen perusteella.
- Mikäli jälkikäteisrahoituksen katsotaan kohdentuvan alueille epätarkoituksenmukaisella tavalla, tulisi rahoitusjärjestelmää kehittää tämä huomioiden ja muuttaa tai asettaa rajoittimia jälkikäteisrahoituksen aluekohtaiseen määrään nyt ehdotetun kohdennetun rahoituksen leikkauksen sijaan.
- Esitetty muutos heikentää talouden hallinnan kannustimia ja rahoitusjärjestelmän uskottavuutta eikä sitä tule tässä muodossa toteuttaa.

HYVIL